

DLA doktori értekezés tézisei

Kosztándi István

A zeneszerzés és a hegedű román mestere

George Enescu, az alkotó hegedűvirtuóz

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok

besorolású doktori iskola

Budapest

2013

I. A kutatás előzményei

A doktori disszertációm témája George Enescu, a XX. század egyik legkiemelkedőbb hegedűművész- és zeneszerző egyénisége. Természetesen nem vállalkozhattam Enescu egész életművének a kutatására, ezért a hegedű-zongorára komponált műveit, ezek közül is a három hegedű-zongora szonátát és az *Impressions d'enfance* hegedű-zongora szvitet részesítem megkülönböztetett figyelemben.

Enescut a nemzetközi zenei életben elsősorban hegedűsként ismerték, nem csoda, hogy zeneszerzői tevékenységéről viszonylag keveset írtak, de meglepődve tapasztaltam, hogy az utóbbi negyven évben az Enescu kutatás még Romániában is nagyon kevés új publikációt eredményezett. A korábbi, még a szocialista rendszer idején született írások pedig bőven át vannak itatva az aktuális politika által megkövetelt ideológiával. Az egyetlen, az egész munkásságát igazán tudományos alapossággal bemutató monográfia 1971-ben jelent meg a Román Akadémia kiadásában. Ugyanakkor Enescu párizsi emigrációjának valódi okairól és az ott töltött utolsó éveinek a nélkülözéseiről, ebben a könyvben is homályos, elferdített magyarázatokat találunk.

II. Források

Disszertációm megírásában fontos támpontot jelentett a Bernard Gavoty által, könyv formájában is megjelentetett rádióinterjú sorozat: *Les souvenirs de George Enesco*, melyet a zeneszerzővel készített 1951-ben. Ugyanakkor ezek a visszaemlékezések nagyon szubjektívek, az interjúalany nem mindig emlékszik pontosan mindenre, vagy bizonyos dolgokat az emlékezet is megszépít.

A román műzene rövid történeti bemutatásában Lakatos Istvánnak az 1938-ban Kolozsváron megjelent *A román zene fejlődéstörténete* című művét, Zeno Vancea két kötetes, 1978-ban megjelent, a XIX. és a XX. századi román zenealkotásokról szóló könyvét használtam forrásként. Sajnálatos módon, az 1938-as kutatásokhoz képest a kortárs zenetudósok sem tudtak semmi új adattal szolgálni a román műzene kialakulásával kapcsolatban. Ezért, meggyőződésem, hogy erről a témáról nem született tárgyilagosabb összefoglaló a Lakatos Istvánénál. Enescuval kapcsolatos írások közül pedig kiemelném a már említett monográfiát, mely Mircea

Voicana, Clemansa Firca, Alfred Hoffman, Elena Zottoviceanu, Myriam Marbe, Ștefan Niculescu és Adrian Rațiu közös munkájának eredménye. Yehudi Menuhin két magyar nyelven is megjelent könyve: *Az ember zenéje* és a *Befejezetlen utazás* is sok érdekességgel szolgált Enescu pedagógiai tevékenységének megismeréséhez.

Fontosnak tartottam, hogy találjak olyan forrásmunkát is, mely nem román szerzőtől származik, mert egy kívülállónak sokkal tárgyilagosabb rálátása van a témára, mint a gyakran elfogult hazainak. Noel Malcolm: *George Enescu élete és zenéje (George Enescu His Life and Music)* című könyve 1990-ben jelent meg angol nyelven Yehudi Menuhin előszavával, a könyv román fordítása pedig alig két éve. Noel Malcolm volt az első nyugati, aki a kommunista hatalom által zárolt Enescu hagyatékba bepillantást nyerhetett.

A művek elemzéséhez a következő kottákat használtam:

George Enescu: Sonate pour piano et violon op. 2. București: Editura de Stat Pentru Literatură și Artă, 1956.

George Enescu: Sonate pour piano et violon, op. 6. București: Editura de Stat Pentru Literatură și Artă, 1956.

George Enescu: 3ème Sonate pour piano et violon (*dans le caractère populaire roumain*). Paris: Enoch, 1933.

George Enescu: *Impressions d'enfance*. Paris: Salabert, 1952.

III. Módszer

Mivel magyar nyelven Enescuról kevés írásos dokumentumot találtam, ezek áttanulmányozása után igyekeztem minden, a témához kapcsolható és hozzáférhető idegen nyelvű könyvet beszerezni. Ezek jobbára román nyelvű források, ez alól kivételt képez a Gavoty-féle interjúkötet, mely francia és román nyelven is rendelkezésemre állt. Ezeknek a témához kötődő részeit magam fordítottam magyar nyelvre. Fordítás után a szöveget megpróbáltam megszabadítani a költői és ideológiai túlzásoktól, annak érdekében, hogy az olvasó minél objektívebb képet tudjon kialakítani a zeneszerző-virtuóz életéről, műveiről.

Disszertációmban a műveket elsősorban pedagógusi és előadóművészi látószögből ismertetem, nem célom azoknak zenetudományi igényességgel való bemutatása.

IV. Eredmények

Kolozsváron kezdtem zenei tanulmányaimat, és ott is diplomáztam a zeneakadémián. Már gyermekkoromban találkoztam Enescu zenéjével, elsősorban a rapszodiáit játszották szinte naponta a rádióban, vagy a tévében. Minden vizsgán kötelező volt román művet játszani, de ahogy ez lenni szokott, minden, amit kötelezővé tesznek, visszatetszést és heves ellenérzéseket kelt az emberekben, talán legjobb példa erre a diákok hozzáállása az iskolai kötelező házi olvasmányokhoz.

Mire hegedűtudásban eljutottam tehát arra a szintre, hogy megtanulhassam Enescu hegedű-zongora szonátáit, ezen művek iránti lelkesedésem a nullával volt egyenlő, idegenkedésemet még tetőzte, hogy technikailag és zeneileg komoly próbatétalt jelentettek számomra.

Eltelt két évtized, és miután egy felvételen meghallgattam a III. hegedű-zongora szonátát Enescu és Dinu Lipatti előadásában, napokig a hallottak hatása alá kerültem. Mikor egy kicsivel többet szerettem volna megtudni a szerzőről és a műről, meglepve tapasztaltam, hogy alig van ehhez a témához kapcsolódó, magyar nyelvű bibliográfia. Akkor érlelődött meg bennem az elhatározás, hogy lehetőségeimhez képest megpróbálok tenni valamit a szerző magyarországi elismertségének növelése érdekében.

Nagyszámú román nyelvű tanulmányt sikerült beszereznem, lefordítanom és összegeznem, ezek hozzájárulhatnak a téma árnyaltabb kifejtéséhez.

Disszertációm legfontosabb eredményének azt tartom, hogy tudtommal nem született még magyar nyelven egy olyan tudományos dolgozat, mely részletesen foglalkozna Enescunak hegedű-zongorára írt műveivel, ezért meggyőződésem, hogy ez a dolgozat hiánypótló, hozzájárulhat a XX. század egyik legsokoldalúbb zenei egyéniségének – aki egy személyben hegedűvirtuóz, zeneszerző, zongoraművész és karmester –, magyarországi megismeréséhez.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Az utóbbi években kevés Enescu hegedű-zongora művet játszottam nyilvános koncerten. Ugyanakkor kamarazene-tanári tevékenységem során igyekszem az általa is fontosnak tartott zenei elveket követni, muzeális értékű hangfelvételeinek hallgatása és elemzése mindig nagyon sok tanulsággal szolgál, még akkor is, ha előadóstílusuk napjainkban elavultnak számít.

Az I. zenekari szvitből az *Unisono nyitány* az általam vezetett diák kamarazenekarnak állandó repertoárján van, kamaraműveit elég nagy rendszerességgel oktatom a zeneművészeti karon.